krajích státu, a konečně ještě rychlejším útěkem z venkova, nežli jsme ho pohříchu svědky již dnes.

Nestraším, nesýčkuji, ale jsem plně přesvědčen, že vedla by trvalá nerentabilnost pěstování obilí v našich zemích v blízkých letech k tomu, že vyhynul by v celých širých krajích Čech, Moravy i Slovenska střední selský stav, rozmnožil by se tam zcela neúměrně stav domkářský a chalupnický a vzrostla by tam opět latifundia, snad i lovecká. A poněvadž není v těchto rozsáhlých čistě zemědělských krajích ani větších měst, ani průmyslu a dnes již středních stavů vůbec velmi málo, proměnily by se krajiny tyto za málo let v pravou poušť bez jakéhokoliv utěšenějšího hospodářského nebo kulturního života, neřku-li rozvoje. To by se pak však zajisté velmi příčilo uznaným vývojovým zájmům našeho státního i národního bytí, jehož býval přece selský stav v dobách poroby i v dobách probuzení národního i hospodářského nositelem a obráncem z nejpočetnějších a z nejspolehlivějších. *Alfred M. Mayer.*

ZPRÁVY A NÁZORY

K problému autarkie.

Problém autarkie se zdá na první pohled býti problémem poslední doby, dokonce jen problémem dnešní krise. Po kratší úvaze však zjistíme, že se jedná o otázku, která byla již prodiskutována nejen v počátcích hospodářské vědy, nýbrž při prvních, nám známých úvahách o hospodářských věcech vůbec.

Otázkou autarkie zabýval se již Plato ve svém díle o státu a již u něho nalézáme požadavek dělby práce. Ovšem měla býti omezena na oblast města, které má zůstati soběstačným celkem a nevydati se nebezpečí zahraničního obchodu, který pokládá Plato za sociálně a především za eticky nebezpečný. Obdobně pohlíží na věc také Aristoteles a tím přecházejí tyto myšlenky do středověkých teorií, ve kterých se hospodářská soběstačnost žádá především z těchto důvodů:

1. Poskytuje jistotu zásobování jak za dob války, tak za dob míru (t. j. argument ještě dnes často uplatňovaný).
2. Činí zbytečným stav obchodníků, který se zdál být scholastikům vždy morálně nejméně jistým.
3. Chrání před styky s cizími národy nebezpečnými pro domácí mravy.*)

---

*) Viz prof. M. J. Bonn: „Die Idee der Selbstgenügsamkeit" ve Festschrift für Lugo Brentano. Nákl. Dunker u. Humblot 1916, str. 47—73.

Ovšem si uvědomuje již Tomáš z Akvína, že úplná soběstačnost jest vyloučena, „ježto neexistuje stát bez nedostatku a stát bez nadbytku".

Autarkisace, t. j. rozpadnutí hospodářského celku, ve kterém byla volná výměna statků a osob, nastala ke konci římského imperia. A sice autarkisace takového rozsahu, že se zdá být oprávněným ji porovnati s procesem, který prožíváme dnes. Římský stát po dobytí svých provincií připustil přesun hospodářského těžiska do těchto provincií — Cicero v „De re publica" *) před tím varoval — a po nějakém čase provincie tak zesílily, že se jim podařilo se znovu osamostatniti. Tímto bojem římských provincií byly zničeny základy velmi vyspělého římského kapitalismu. Hospodářské následky byly pro všechny zúčastněné velmi neblahé. Římské imperium se rozpadlo a v zemích, které tvořily kdysi jeho části, vidíme návrat k primitivnímu hospodářství, úpadek blahobytu a kultury. Novější autor, Rostovtzeff, vidí v moderním vývoji analogii a tvrdí, že nemůžeme s jistotou popírati, že nějaká velká katastrofa mohla by přivésti úpadek moderního kapitalistického světa zpět do primitivního stadia domácího hospodářství.**)

Autarkie byla také velkým problémem merkantilismu. Často se myslí, že právě za něho myšlenka autarkie se nejvíce prosadila a proto se dnes — jde-li o snahy o soběstačnost — mluvívá o neomerkantilismu. Myslím však, že neprávem. Hospodářská politika merkantilismu se snažila zcela naopak pěstovati zahraniční obchod, aktivní obchodní bilance byla pro ni nejdůležitějším cílem. Ovšem za účelem dosažení tohoto cíle používal merkantilismus prostředků, jichž obvykle používají přívrženci autarkie, a to proto, poněvadž neměl ještě správné představy o hospodářských následcích mezinárodní volné směny. Byl ještě ovlivňován středověkou představou o justum pretium, myslil, že obohacení a obchodní prospěch vůbec může nastati jen na úkor druhého. Ostatně byly všechny tyto prostředky — omezení dovozu, subvence určitým odvětvím, prémie i kompensace praktikovány již dlouho před merkantilismem. Jako kuriosum a abychom poznali, že to, co provádíme dnes, je opakováním velmi starých metod, chci uvésti, že se na př. již v r. 1403 žádalo v Anglii, aby za výtěžek cizího zboží bylo koupeno zboží anglické. Španělsko předepsalo v roce 1491, že dovoz vepřů z Francie nesmí býti zaplacen zlatem, a španělský zákon z roku 1550 dokonce předpisuje, že ten, kdo vyveze 12 pytlů vlny, musí dovézti 2 kusy sukna.***)

Vědecky se problémem autarkie teprve zabývali klasikové, především Smith a Ricardo. Myslím, že zde není zapotřebí reprodukovat názory klasiků, každý z nás zná jejich argumentace a ví, že pře-

*) Viz Edgar Salin: „Geschichte der Nationalökonomie". Nákladem Julius Springer, Berlín 1923, str. 4.

**) Viz „Verhandlungen des Vereines für Sozialpolitik in Dresden" 1932. Referát prof. C. von Dietzeho, str. 110.

***) Viz uvedenou práci prof. M. J. Bonna, str. 51.

svědčivě dokázali všeobecné hospodářské výhody volné, neobmezené, mezinárodní směny. Nebude rovněž zapotřebí vykládat Ricardův zákon o poměrných nákladech, logickou to osu celé argumentace pro svobodný obchod. Chci jen krátce připomenout, že dle tohoto zákona může býti pro stát výhodnější dovážeti někdy i to zboží, které lze v tuzemsku vyráběti s menšími náklady než v cizině a to tehdy, když se při výrobě vývozního statku docílí většího relativního zisku než při event. výrobě statku dovezeného. Dlužno zde však uvésti názor Smithův, na který se v nejnovější době odvolávají autarkisté a který ukazuje, že i klasikové dovedli ocenit momenty mimohospodářské. O navigačních aktech, kterými se snažila Anglie docíliti monopolu pro svoje loďstvo, říká: „Jako obrana národa má větší význam než jeho blahobyt, tak jsou navigační akta snad nejmoudřejší obchodně-politické opatření Anglie — defence is of much more importance than opulence —". Tím vyslovil Smith onu heteronomii účelů, se kterou se budeme musit zabývati při diskusi o jednotlivých argumentech autarkistů. Velmi zajímavým je pokus filosofa I. G. Fichteho. Jeho „Geschlossener Handelstaat" tvoří východisko zejména německé argumentace pro hospodářskou suverenitu národa. Nevím, zda jeho v uvedeném díle činěné návrhy na zřízení „Landesgeld" a „Weltgeld" nebyly pramenem pro Wagemannovu „Binnenmark". Myšlenky Listovy jsou také známy, podotkl bych jen to, že účelem cel, jež doporučoval, nebylo docíliti soběstačnosti. Zcela naopak, měla zesíliti domácí manufakturu tak, aby se mohla co nejúčinněji zúčastniti mezinárodního obchodu. Autarkisté se Lista dovolávají neprávem a zdá se, že přehlédli neb nečetli slova, jež List předeslal svému národnímu systému politické ekonomie: „Et la patrie, et l'humanité".

II.

Problém autarkie jest vlastně problémem metaekonomickým; i největší přívrženci myšlenky hospodářské soběstačnosti, pokud jsou hospodářsky vzdělaní, musí doznávat, že zůstává nesporno, že jen při neomezené dělbě práce se docílí největšího obecného blahobytu, pokud jednotlivci řídí své chování dle hospodářského hlediska. Tomu tak nyní však není. Indie a Čína jednají přímo proti ekonomickému principu, nekupují-li zboží anglické neb japonské, které jest levnější a lepší než zboží domácí. Autarkisté sice připouští, že výsledky, ke kterým dospěla hospodářská věda, jsou správné, ale neřídí se dle nich, ježto prý nastaly okolnosti, které tyto hospodářské pravdy jaksi suspendovaly. Hospodářská politika všech států zdůrazňuje stále nutnost snížení cel a uvolnění mezinárodního obchodu, provádí však opak toho, co na venek prohlašuje. Správně postup ten vystihl bankéř Warburg výrokem, že máme „Schutzzoll per Kasse a Freihandel auf Termin".

Zprvu však chceme zkoumati ekonomické argumenty, které ospravedlňují prý autarkii a ponechme si vypořádati se s mimoekonomickými argumenty na konec.

Začneme s argumentem autarkistů o krisi: Tvrdí, že soběstačné hospodářství má větší konjunkturní stabilitu. Hospodářství národní, je-li těsně spjato s hospodářstvím světovým, nemůže určovati autonomně svůj osud, jest vydáno všem poruchám hospodářství světového. Poukazuje se na př. na Brazilii, která svou monokulturou jest takřka úplně závislá na dobré vůli ciziny. Žádá se proto zesílení vnitřního trhu na úkor trhu světového. Zvýšením reálního důchodu domácího zemědělství má býti docíleno konjunkturní stability, resp. v krisi přivoděn nový hospodářský rozvoj. To jest jakási primitivní teorie podkonsumu, představa, že zvýšený konsum širokých vrstev, zde vrstev zemědělských, způsobí nový hospodářský vzestup. Zajímavo je však, že neomarxisté, jako Rosa Luxemburgová a Fritz Sternberg, kteří vycházejí ze stejného teoretického předpokladu, dospívající ke zcela odlišným výsledkům: U nich je překonání deprese podmíněno hospodářským dobytím nových mladých zemí. Rozhodujícím se jim zdá to, že kapitalismu schází nyní možnosti expanse, možnosti dobýti nových trhů a proto chystají proň nekrology. V této argumentaci neomarxistů jest tolik správné, že export, nové trhy jsou skutečně velmi důležitým prostředkem k překonání krise. Koloniální dějiny, zejména Anglie, ukazují, jak na exportu kapitálu spočívající industralisace zámořských zemí pomáhala překonati deprese. Podobného účinku nelze však — jak to tvrdí autarkisté — docíliti zesílením vnitřního trhu. Oni si neuvědomují, že konsum jest jen druhou stránkou produkce. Nastane pouze přesun kupní síly ve prospěch zemědělství, který nikdy nemůže přivésti překonání deprese, což lze docíliti jen snížením nákladů a znovudosažením rentability.*) Mohli bychom si ulehčiti argumentaci a krátce poukázati na USA, jediný to stát, který jest přírodou tak obdařen, že by bylo možno jej označiti za soběstačný, a který přes to se nalézá v obdobně tíživé situaci jako my, ale, abychom odstranili veškeré pochybnosti, chceme věc prozkoumat důkladně. Představme si, že vnitřní trh vstoupí na místo trhů zahraničních. Kupní síla zemědělství by se zvýšila na úkor dělnictva. Při tom třeba uvážiti, že dovoz surovin je vázán na vývoz, že celá řada zemí by pak nekupovala naše výrobky, kdybychom my nekupovali od nich. V takovém případě nemohli bychom vyrovnati svoji obchodní bilanci a museli se zříci ve značné míře dovozu surovin. Jak však máme udržeti exportní průmysl, ba i průmyslovou výrobu pro vnitřní trh, pokud potřebuje surovin, jichž národní hospodářství postrádá? Ale abstrahujme od těchto úvah a mysleme si, že se skutečně podaří zvýšiti reální důchod zemědělství. Stejnou měrou by se zmenšila kupní síla městského obyvatelstva, které by muselo platiti za poživatiny vyšší ceny a zhoršením výživy městského obyvatelstva by asi klesla jeho výkonnost. Ale i kdyby se tak nestalo, zemědělství by nebylo s to konsumovati právě ony výrobky, které byly vyráběny pro ex-

*) Viz „Die Wirtschaftskurve", listopad 1932, článek prof. E. Altschula: „Krisenüberwindung u. Weltwirtschaft" a článek dr. G. Bernsteinové: „Abwandlungen des Autarkiegedankens" tamže.

port — nehledě zase k problému opatření surovin. Musela by se tedy produkce přeorientovati a zůstane záhadou, odkud má k tomu dostati nutného kapitálu. Ale i když nehledíme na tyto obtíže a předpokládáme, že vše půjde dle přání autarkistů bez vážných otřesů, čeho by bylo na konec dosaženo? Kupní síla zemědělství by byla zvýšena na úkor městského obyvatelstva, jehož výživa by byla zhoršena. Zemědělství by bylo lépe vybaveno průmyslovými výrobky, ale rozsah produkce by nebyl zvýšen. I v tomto extremně ideálním případě by tedy vnitřní trh neznamenal úspěšného řešení. Při tom jsme mysleli jen staticky, neuvědomili jsme si, co by reagrarisace znamenala pro další vývoj jednotlivého národního hospodářství.*)

Sombart, vycházeje ze svého nesprávného „zákona o klesající kvotě zahraničního obchodu",**) je t o h o času (u Sombarta to třeba bohužel vždy poznamenati, ježto se jeho názory velmi rychle mění), mínění, že procento zemědělského obyvatelstva, které v Německu činí 30%, musí býti zase zvýšeno na $42^1/_2$%, kolik činilo ke konci minulého století. Neříká ovšem, jak se má zaměstnávat oněch 18,000.000, o které se zvýšil od té doby počet výdělečně činných v Německu, které industrialisací vybavilo svůj hospodářský aparát, tak, že i při šesti milionech nezaměstnaných v roce 1932 zaměstnával o jeden milion osob více než za konjunktury v roce 1913. Je až demagogické, prohlašuje-li Sombart, že „oněch $12^1/_2$%, o které by se pak zvýšil počet zemědělského obyvatelstva, by asi odpovídalo počtu nezaměstnaných, se kterými třeba v Německu v příštích letech počítati". Obávám se, že by vývoj v Německu — zůstal-li by počet nezaměstnaných skutečně tak vysokým — vedl zcela jinam než k reagrarisaci.

Zvláštní argument pro autarkii přednáší Wagemann. Pokládá také za daného krisového stavu za nutné, aby se pěstoval vnitřní trh na úkor exportních zájmů. Úmyslně chce postupně rušiti mezinárodní úvěrové a obchodní vztahy, ovšem jen za tím účelem, aby všechny země poznaly citelně nesmysl právě těcho opatření a otevřely znovu hranice. Pro něj je tedy dočasná autarkie jakýmsi konjunkturně politickým serem. Myšlenku tu přednáší Wagemann pod heslem „Autarkii k světovému hospodářství". Heslo to by se také — v analogii ke známému si vis pacem, para bellum — dalo vyjádřiti slovy: si vis světové hospodářství, para autarkiam. Argumentace ta je podporována Hjalmarem Schachtem, který jde tak daleko, že prohlašuje, že hospodářská soběstačnost není sice ideálem, že však otázka zemědělské výroby, která jest pro jednotlivé zemědělce otázkou rentability, jest p r o s t á t jako celek životním zájmem národa,

*) Viz correferát prof. E. Lederera ve „Verhandlungen des Vereines für Sozialpolitik in Dresden" 1932. Nákl. Dunker u. Humblot, Lipsko, str. 133—157.

**) W. Sombart: „Die Zukunft des Kapitalismus", Berlin 1932, Buchholz u. Weinwange. Správně spis ten kritisuje G. Stolper v „Deutscher Volkswirt", ze dne 22. IV. 1932.

bez ohledu na náklady.*) Tím se však již přibližuje skupině irrationalistů, se kterými se ještě vypořádáme. Wagemannova myšlenka mne nepřesvědčila. Má exportní průmysl zprvu politikou autarkie ztratiti své trhy, aby jich pak znovu dobýval, máme na př. u nás dáti zničit textilní průmysl, převést dělnictvo do jiných zaměstnání a pak jej znovu budovati? Vězí v tom mentalita retorse. Když se uzavírá soused, uzavru se také. Až nám z toho bude zle, podáme si ruce. Je to pochopitelná psychologická reakce, ale hospodářsky škodlivá. Vím, že se bude odporovati tvrzení, že ani retorsního cla — krom některých případů, zejména dumpingových — nelze schváliti s hlediska ekonomického. Správně, zdá se mi, ukazuje Eulenburg,**) že Smith, když připustil retorsní clo, se dopustil logické chyby. Proč má clo, jinak vždy škodlivé, býti najednou hospodářsky užitečné? Proto, že se zavádí causa talionis?

III.

Přátelé autarkie doporučují tvoření velkých hospodářských bloků, sestávajících z několika doplňujících se států. Je to vlastně dosti nelogické, poněvadž to znamená prolomení zásady národní autarkie. Není to rovněž nová originelní myšlenka a myslím, že je třeba se jí zabývati obšírněji, poněvadž se často o ní diskutuje nejen na politickém foru, nýbrž i v širší veřejnosti.***)

Již v roce 1843 uvažoval List o „kontinentální alianci", kterou měly tvořiti Německo, Rakousko-Uhersko, Nizozemí, Belgie a Švýcarsko a která měla být namířena proti Anglii. Obdobný plán měl o 10 let později rakouský ministr obchodu von Bruck, později pak se snažil o utvoření středoevropského hospodářského bloku Alexandr von Peez, svého času předseda rakouského klubu průmyslníků. Nejznámější jsou ovšem Bedřicha Naumanna „Mitteleuropa" a Panevropa Coudenhove-Kalergiho. Chci zde nechati stranou všechny politické pochybnosti, přes jejich důležitost, a zkoumati jen hospodářskou problematiku této takřka „rozšířené autarkie". Uvnitř tohoto bloku by musila býti jako podmínka pro jednotný hospodářský prostor uvolněna výměna zboží, kapitálu a osob. Samozřejmě by nesměl překážeti nějaký administrativní protekcionismus jedné části proti druhé, na př. jednostranné zadávání státních dodávek, nesměly by býti jednotlivým částem poskytovány tajné podpory a prémie. Spojení hospodářství chudších a bohatších má pak přivésti stejnoměrnější kapitálové vybavení podniků. To by ovšem pouhá skutečnost volné směny uvnitř bloku (v německé terminologii se mluví o „Gross-

*) Hjalmar Schacht: „Grundsätze deutscher Wirtschaftspolitik", Oldenburg 1932, str. 58.

**) Viz Grundriss der Sozialökonomik, VIII. Abt. „Aussenhandel und Aussenhandelpolitik", Tübingen 1929, str. 121, 122.

***) Viz přednášku prof. Eulenburga v Institut für Weltwirtschaft v Kielu „Grossraumwirtschaft u. Autarkie", Jena 1932, Gustav Fischer, str. 8 a již uvedený correferát prof. E. Lederera na sjezdu „Verein für Sozialpolitik".

raumwirtschaft") nezajistila. Vždyť i v jednotlivém národním hospodářství se ho často nedocílí. Kapitál jde za rentabilitou. Mělo-li by tedy býti bloku zajištěno asi stejné kapitálové vybavení jeho částí, tu by musela býti vydána opatření proti útěku kapitálu, ale především by bylo zapotřebí zříditi společné bankovní instituce, které by prováděly účelné rozdělení kapitálu. Bylo by dále zapotřebí společné měny, aby měnovými diferencemi nebyl zneklidňován pohyb kapitálu a vývoj cenové hladiny. Existence hospodářského bloku by byla dále podmíněna jednotnou hospodářskou politikou, jejím hodnotným vedením. V ochranářském hospodářském systému, jakým by musil býti nutně hospodářský blok — jinak není vůbec myslitelný — by tohoto cílevědomého jednotného vedení bylo nezbytně zapotřebí. Jinak by každá část bloku podporovala své speciální zájmy a nakonec by se hospodářská jednota zase rozpadla.

Bedřich Naumann proto teoreticky zcela správně žádal nějaký vedoucí „Oberstaat". Uvážíme-li, že by se tedy musily sjednotiti měna a z velké části bankovnictví, zahraniční obchod, finance a doprava, tu již tyto krátké a neúplné poznámky nám ukazují — nehledě k momentům politickým, kulturním, národním a celé řadě jiných — jak prázdným heslem je t. zv. „Grossraumwirtschaft".

IV.

Problém autarkie je problém metaekonomický. Autarkisté sami pociťují slabost svých ekonomických argumentů a staví vědomě proti principu ekonomickému princip národní.*) Prohlašují, že hospodářské úvahy nejsou s to jim imponovati, že jim jde především o politický problém. Někteří z nich (většinou ovšem jsou to interesenti), jsou naivní idealisté, kteří opravdu věří v nutnost autarkie z důvodů ochrany politické jistoty a národní kultury. Těm třeba říci, že jsou na tragickém omylu. První podmínkou pro zdárný vývoj každého národa jest jeho blahobyt. Právě s národního hlediska musí se každý národ snažiti o lepší materielní zaopatření a požadavek autarkie jest jen zdánlivě požadavkem národním.

Ovšem, věda nemůže diskutovati s politikou, která je výrazem světového názoru. Co mohu na př. s vědeckého stanoviska odpověděti Schachtovi, prohlašuje-li, že se zřekne kaviáru ve prospěch chleba z německého žita, co mohu odpověděti Ferd. Friedovi, táže-li se, zda patří ke kultuře použíti francouzský parfum, neb nositi pařížské modely a píti skotskou whisky? De gustibus....

Můžeme autarkistům jedině ukázati, že jejich politické požadavky a přání stojí peníze, a můžeme jim přibližně odhadnouti, kolik nás stojí, ale nemůžeme nikomu zakazovati, aby se choval tak nehospodářsky, jak se mu právě líbí. Věda nemůže hodnotit a zdá se, že nám autarkisté nakonec uniknou svojí na „světovém názoru" založenou argumentací v mlze metafysiky. Myslím však,

*) Ferd. Fried: „Autarkie", G. Diederichs, Jena 1932, str. 17.

že je můžeme pronásledovati i tam. Vedle jejich ideálu, který znamená kulturně samotářství a zpátečnictví a který jest ve svém jádru založen na bázni před cizí konkurencí, vedle tohoto ideálu pasivity, který nás hospodářsky zeslabuje, můžeme postaviti ideál aktivity, nebojácné soutěže, důvěry ve své schopnosti, ve svojí práci a píli. Autarkie, jak říká právem Gerloff,*) může býti cílem pro zoufalce, ale nemůže býti cílem pro národ, který věří ve svou budoucnost.

Alfred Drucker.

Sto let Jednoty Průmyslové v Praze.

Dne 1. března připadlo sté výročí ustavení jedné z nejvýznamnějších českých korporací kulturně-odborných, Jednoty k povzbuzení průmyslu v Čechách, stručně zvané Jednota Průmyslová.

O působení a významu Průmyslové Jednoty najdeme hojné zprávy současné i poučení v historické literatuře 19. století. Jest i několik souhrnných líčení její působnosti. Již r. 1858 nastínil dr. Frant. Lad. Rieger, který byl jednatelem Jednoty Průmyslové od r. 1848—1864 a v ní vlastně započal své působení buditelsko-politické a kulturní, v německé řeči počátky a prvých 25 let její činnosti. Původní práce o její organisaci a dějinách najdeme v naučných slovnících: Riegrově, psanou prof. dr. K. Kořistkou, Ottově od sekr. a spisov. Jana Liera i Masarykově. Obsažný spisek napsal řed. J. Lier o šedesátiletém působení proslulé veřejné odborné technologické knihovny Jednoty r. 1895. Prof. dr. Albín Bráf v přednášce k 70. jejímu výročí vystihl neobyčejné přehledně a rozborně národohospodářský význam Jednoty v českých dějinách 19. století. O poměrech hospodářských a národních v Čechách v době založení Jednoty Průmyslové, zejména před rokem 1848, velmi poučny jsou vzpomínky Marie Červinkové-Riegrové z pamětí dr. Fr. Lad. Riegra „O Průmyslové Jednotě před r. 1848" v časopise „Zvon" r. 1909.

O vzniku a vývoji průmyslového školství v Jednotě Průmyslové psal v letech 1928 a dalších vládní rada Ing. A. Rosa, ředitel Státní průmyslové školy v Praze, která jest přímým pokračováním školy průmyslové v Jednotě ze soukromých sbírek dr. F. L. Riegra a JUC. Al. Prav. Trojana otevřené r. 1857. Dokumentární jsou též výroční zprávy vydávané od vzniku Jednoty a přehledy o její činnosti v jejím orgánu „Obzoru Národohospodářském", založeném prof. dr. Jos. Gruberem r. 1896 jako prvý český národohospodářský časopis nejvážnějších směrů vědeckých a praktických.

Podepsaný v řadě spisků informoval veřejnost o vývoji Jednoty a její knihovny, která po převratu měla býti jádrem tvořícího se souboru odborných knihoven pražských jako Ústřední knihovna technická a průmyslová.

Poměry hospodářské na začátku a v první čtvrtině 19. století byly určovány počátky vývoje techniky, vynálezy z oboru chemie, parního

*) „Autarkie?" Pět přednášek od K. Brandta, V. Euckena, R. Löba, K. Langeho, W. Gerloffa (Rowohlt, Berlin 1932).

*